

ETNOLOŠKI ČEZMEJNI PROJEKTI MED SLOVENIJO IN ZAMEJSKIM PROSTOROM SI-AT / SI-IT / SI-HU / SI-HR – OP 2007–2013

Programsko obdobje evropskih projektov 2007–2013 se je zaključilo v letu 2015. Med Slovenijo in Avstrijo, Italijo, Madžarsko in Hrvaško so v preteklem programskem obdobju potekali številni projekti, v katerih so sodelovale tudi ustanove Slovencev v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, ki so razvijale tako kulturne kot gospodarske vsebine. Čezmejni projekti med Slovenijo in sosednjimi državami, v katerih živijo Slovenci, imajo zaradi tamkajšnje manjšine, predvsem pa zaradi znanja slovenskega jezika in kulture dodano vrednost. Slovenska manjšina je v teh projektih lahko tudi most med Slovenijo in večinskim narodom območij, v katerih manjšine živijo. Med izvedenimi projekti so tudi številni projekti z etnološko vsebino. Na Hrvaškem se je izvajal program predpristopne pomoči (IPA), ustanove Slovencev niso bile med projektnimi izvajalci, so pa tudi na tem območju potekali projekti z etnološko vsebino.

Izkušnje v projektih so različne. Če projektni partnerji v projektnem delu najdejo skupno pot, lahko ti bistveno prispevajo k spoznavanju čezmejne regije, k uveljavitvi slovenščine kot regionalnega jezika v slovenskem zamejstvu, k ozaveščanju kulturne dediščine v širši javnosti, k povezoivanju strokovnih sil v regiji, k razvoju turistične ponudbe, k prenosu znanja ipd. Največja ovira pri izvajanju projektov so vse strožje formalne zahteve, ki bodo v prihodnje predvsem manjšim ustanovam onemogočile dostop do sodelovanja v teh projektih, pa čeprav lahko prav one izvrstno in kakovostno prispevajo k doseganju projektnih ciljev.

Ob izteku programskega obdobja predstavljamo projekte in njihove vsebine. Posamezni projekti so bili že predstavljeni v medijih in glasilih, tokrat pa jih združeno predstavljamo na enem mestu. Informacije so povzete iz poročil, spletnih strani in informacij za medije. Namen predstavitve projektov je podati pregled vsebin, ki so jih projektni partnerji uresničevali v čezmejnem prostoru.

Primerjava projektov kaže, da so si posamezni projekti po vsebinah podobni. Več projektov je bilo namenjeno rokodstvu in ohranjanju rokodelskih veščin, ki so ena od oblik nesnovne dediščine. Po splošni deklaraciji Unesca o kulturni raznolikosti iz leta 2001 so rokodelske dejavnosti pomemben del kulturne dediščine, ki je gibalno kulturne raznolikosti in jamstvo za trajnostni razvoj. Posebne pozornosti je v bila projektih deležna tudi nepremična kulturna dediščina – od velikih gradov do najmanjših znamenj in spomenikov in vse tja do zasebnih zbirk. V zamejskem prostoru so potekali tudi projekti, ki so vezani na spoznavanje manjšinskih jezikov in kulture čezmejnega območja ali pa dokumentirajo zgodovino čezmejnega prostora.

Kulturna dediščina sodi med najpomembnejše sodobne dejavnike identitete prostora in ljudi v njem, zato so bili številni projekti namenjeni evidenci, raziskavi, ohranitvi in razvoju kulturne dediščine v čezmejnem prostoru. Poleg spodaj omenjenih projektov so se v tem programskem obdobju izvajali še številni drugi kulturno-turistični in gospodarski projekti, ki so zaradi želje po lokalnem turističnem razvoju in promociji posameznih krajev vključevali tudi etnološke vsebine.

Čezmejni projekti z etnološko vsebino med Slovenijo in Avstrijo

Brezmejnost/Grenzenlos

Spletna stran: www.slo.at

Trajanje projekta: junij 2009– maj 2012

Osrednja tema projekta je bila meja med Koroško in Slovenijo ter življenje ob njej; kljub padcu shengenske meje je ta še vedno v zavesti ljudi. Sodelujoči so preučevali možnosti o njenem premagovanju tako iz poklicnih kot gospodarskih, kulturnih ali rekreacijskih potreb. V času združene Evrope so želeli preseči izkrivljeni ideološki mit o »nepremagljivosti« meje.

Slovenska prosvetna zveza je triletni projekt Grenzenlos/Brezmejnost izvedla z Občino Ravne na Koroškem in Javnim skladom RS za kulturne dejavnosti. Celoten projekt, ki se je izvajal v obmejni regiji med Koroško in Kranjem,

od Korenskega sedla na zahodu do Labota in Dravograda na vzhodu, je bil sestavljen iz treh med seboj povezanih delnih projektov. Gledališki projekt Boj za mejo – Prežihove sanje (2009/10) je tematiziral posledice na novo začrtane meje leta 1918 na življenje ljudi v obmejni regiji.

Dokumentarni film Prehodniki meje (2011) je prikazal posledice razkroja meje na življenje tamkajšnjih ljudi. Kulturni program z naslovom Brezmejnost (2012) pa je meje večplastno in raznoliko obravnaval na razpravah, predavanjih, z glasbo, literaturo in umetnostjo. Namen projekta je bil podpreti vzpostavitev regionalne identitete, krepiti evropsko integracijo in oblikovati nadregionalno predstavitev regije. Prispeval naj bi tudi k trajnostnemu družbenemu, kulturnemu in turističnemu razvoju. V medkulturno zasnovanem projektu so sodelovali ustvarjalci iz koroških in slovenskih regij.

* Martina Piko-Rustia, mag. filoz., zn. vodja inšt., Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Viktringer Ring 26, A-9020 Celovec, Avstrija; piko@ethno.at.

Spomeniki/Denkmäler: Biseri naše kulturne krajine / Juwelen unserer Kulturlandschaft

Spletna stran: www.kleindenkmaeler.at

Trajanje projekta: junij 2008–december 2011

Znamenja in manjši spomeniki navadno ne vzbujajo take pozornosti kot cerkve, gradovi in dvorci, vendar so bistveni del lokalne kulturne dediščine. Znamenja, križi, pomniki in spomeniki prav tako kot kulturnozgodovinski industrijski, obrtniški in kmečki objekti predstavljajo krajevno zgodovino, religijo in način življenja prebivalcev ter tako značilno zaznamujejo podobo krajine. Biseri naše kulturne krajine je čezmejni projekt ustanove Kärntner Bildungswerk v sodelovanju s Slovenskim narodopisnim inštitutom Urban Jarnik, Muzejem Ravne na Koroškem, ki deluje v sklopu Koroškega pokrajinskega muzeja, in mariborske enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Projekt je omogočil obsežen pregled manjših spomenikov in kulturne dediščine na mejnem območju avstrijske Koroške in koroške statistične regije v Sloveniji. Strokovnjaki in prostovoljni sodelavci so v 25 občinah popisali, fotografirali in lokalizirali manjše spomenike in kulturno dediščino. Zbrani podatki so opremljeni s strokovnimi informacijami in znanstvenimi prispevki, objavljenimi na spletni strani www.kleindenkmaeler.at in na ta način dostopni najširši javnosti. Spletna stran je zasnovana tako, da vanjo lahko posamezniki in ustanove, kot so društva in občine, vnašajo podatke in fotografije. Vneseno gradivo obdelajo in pregledajo odgovorni uredniki – to so sodelavci v projektu sodelujočih ustanov – in jih nato objavijo na spletu. Projektni partnerji so opisali in dokumentirali več kot 3.000 objektov, zapisali njihove »življenjske zgodbe« in razkrivali lokalno zgodovino. Cilj projekta je bilo tudi močnejše ozaveščanje prebivalstva o enkratnih malih spomenikih in skupno prizadevanje za spoznavanje in spoštovanje kulturne dediščine sosednje dežele. S potujočo in s fotografsko razstavo, s fotografskim in umetniškim natečajem za sodobno obnovo spomenika, posebej pa s številnimi prireditvami v občinah so projektni partnerji na projektnem območju opozarjali na projekt, promovirali kulturno dediščino in s tem pritegnili najširši krog ljudi. Bilateralni posvet *Reševati – ohranjati – varovati* in bilateralni simpozij sta omogočila posredovanje znanja o primerni obnovi in ohranjanju spomenikov zainteresirani javnosti.

Publikacije v projektu: Ob zaključku projekta je izšel zbornik s prispevki s simpozija *Skupna kulturna dediščina in njena raznolikost / Gemeinsames kulturelles Erbe in unterschiedlicher Ausprägung* z izbranimi primeri spomenikov s celotnega projektnega območja. Občine so prejele dokumentacijske zbornike popisanih objektov na njihovem ozemlju in fotografsko gradivo. Rezultati projekta jim koristijo predvsem za turistični razvoj (na primer pri oblikovanju zemljevidov, informacijskega gradiva, pohodniških poti, za pripravo publikacij ipd.), na splošno pa se uporabljajo tudi v strokovne in znanstvene namene.

CULTH:EX CAR–GOR: Brezmejna doživetja kulturne dediščine avstrijske Koroške in Gorenjske / Grenzenloses Kulturerlebnis

Spletna stran: www.culthex.eu

Trajanje projekta: april 2009–junij 2012

Projekt Brezmejna doživetja kulturne dediščine avstrijske Koroške in Gorenjske so izvajali Koroški inštitut za urejanje in razvoj prostora, varstvo narave & EU-programski razvoj pri Uradu Koroške deželne vlade (Oddelek 3), projektni partnerji v Sloveniji so bili Regionalna razvojna agencija Gorenjske, BSC Kranj, kranjska enota Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Občina Bled, Občina Tržič, Občina Gorenja vas - Poljane in Občina Radovljica.

Projekt je povezoval Gorenjsko in avstrijsko Koroško, projektni cilji pa so bili ozaveščanje lokalnega prebivalstva in lastnikov o pomenu nepremične kulturne dediščine, vzpostavitev stalnega menedžmenta z dvema informacijskima točkama ter povezovanje strokovnjakov z obeh strani meje. Projektni partnerji so tudi spodbujali trajnostno rabo kulturne dediščine s posebnim poudarkom na posvetni kulturni dediščini starih mestnih jeder, trgov in vasi.

Ohranjanje stavbne dediščine in kulturne krajine je pomemben dejavnik trajnostnega razvoja posamezne pokrajine, še posebej v turizmu. Ker niti na Koroškem niti na Gorenjskem ni servisne službe za vsa vprašanja o kulturni dediščini, so v sklopu projekta vzpostavili mrežo najpomembnejših ustanov, ki se ukvarjajo s to tematiko, vanjo pa so vključeni strokovnjaki za različne vede. Projektni partnerji so pripravili ekskurzije po Koroškem in v Sloveniji ter številne delavnice. Na avstrijskem Koroškem se delavnice posvečale turističnim zgradbam na območju jezer in term, učinkoviti sanaciji, kulturnemu turizmu v regijah Carnica, Rož in Južna Koroška ter Labotska dolina, in ohranjanju in razvoju gradbene kulture.

V Sloveniji so na delavnicah obravnavali uspešno gradnjo oziroma obnovo hlevskih prostorov z upoštevanjem standardov sodobne živinoreje in ohranjanja tradicionalnih arhitekturnih vzorcev Gorenjske, potekale pa so tudi etnološke delavnice za pedagoške delavke in delavce v vrtcih na Gorenjskem, katerih namen je bila krepitev lokalne kulturne identitete. Posvet o energetske učinkovitosti stavbne dediščine je bil namenjen strokovnjakom z različnih področij, ki se srečujejo z objekti kulturne dediščine in težavami povečanja njihove energetske učinkovitosti ob hkratni ohranitvi dediščinske vrednosti. Predavanje in ekskurzija o vrednosti stavbne dediščine v ponudbi turističnih kmetij in tradicionalnih gostiln pa sta bila namenjena razpravi o turistični dejavnosti na gorenjski domačiji, kjer je dediščina lahko pomembna dodana vrednost in privlačna turistična ponudba.

V sklopu projekta so bile vzpostavljene svetovalne pisarne za lastnike nepremične kulturne dediščine (na kranjski enoti Zavoda za varstvo kulturne dediščine in na Oddelku 20 (prostorsko načrtovanje) Koroške deželne vlade), ki so lastnikom na nebirokratski način svetovale o najrazličnejših ravneh

ohranjanja stavbne dediščine – od pridobivanja razpisne dokumentacije do sanacije.

Poleg tega so v sklopu projekta Brezmejna doživetja kulturne dediščine v štirih sodelujočih občinah pripravili revitalizacijske koncepte in projekte za pilotne investicije na štirih lokacijah nepremične kulturne dediščine ter te projekte tudi delno izpeljali, kolikor so to dopuščala odmerjena finančna sredstva. Na Bledu so pripravili revitalizacijski koncept za vilo Zoro (občinsko stavbo) in v njej obnovili poročno dvorano. V občini Gorenja vas - Poljane so se ukvarjali z bunkerji Rupnikove linije in uredili enega od vhodov v rove. V Radovljici so pripravili projekt ureditve arheološke poti in informacijskega centra v Mošnjah ter projekt tudi izpeljali. V Trzinu so pripravili revitalizacijski koncept za grad Neuhaus in obnovili fasado na eni od stavb v trškem jedru. Na Koroškem so bile v pilotni projekt vključeni jašek v Bad Bleibergu (Rudolfschacht Bad Bleiberg), samostanska razvalina v Podkloštru (Klosterruine Arnoldstein), kajža v Albecku (Pleschberger Keusche/Albeck) in oskrbnikova hiša na Ostrovici (Pflegerhaus Hochosterwitz).

Publikacije v projektu: V sklopu projekta je nastal obsežen dvojezični priročnik *Stavbna dediščina in kultura bivanja v Karavankah / Baukulturelles Erbe und Wohnkultur in den Karawanken*.

DUO Kunsthandwerk: Rokodelska kulturna dediščina v čezmejnem prostoru včeraj, danes in jutri / Handwerkliches Kulturerbe im grenzüberschreitenden Raum gestern, heute und morgen

Spletna stran: www.duo-kunsthandwerk.eu

Trajanje projekta: september 2010–junij 2013

Čezmejni projekt DUO Kunsthandwerk – Rokodelska kulturna dediščina v čezmejnem prostoru včeraj, danes in jutri je povezal rokodelsko kulturno dediščino Koroške v Sloveniji in Avstriji, škofjeloškega območja ter Obsotelja in Kozjanskega. Projekt so izvajali Podjetniški center Slovenj Gradec, Mestna občina Slovenj Gradec, Razvojna agencija v Škofji Loki, Javni zavod za kulturo, turizem in razvoj občine Rogatec ter Slovenska prosvetna zveza, Krščanska kulturna zveza in Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik v Celovcu. Na celotnem čezmejnem projektnem območju so bile v preteklosti razvite številne rokodelske dejavnosti, ki pa danes pospešeno izumirajo. Številne izvedene aktivnosti so omogočile medsebojno spoznavanje rokodelcev in rokodelk ter predstavitev njihovih izdelkov širši čezmejni javnosti. Na začetku so bili v ospredju terenski obiski pri obstoječih rokodelcih, arhivsko delo in raziskovalna naloga, ki so postali podlaga za interno rokodelsko podatkovno bazo in spletno stran. Prepoznavnost in kakovost rokodelstva kot dela kulturne identitete so partnerji razvijali z okroglimi mizami, etnološkimi srečanji, natečaji za izbor kakovostnih rokodelskih izdelkov, (foto)razstavami in predstavitvami na

različnih prireditvah, z čezmejnimi rokodelskimi srečanji z mojstri – mentorji ter organiziranimi oblikami prenosa rokodelskih veščin, znanj in spretnosti med prebivalce. V Slovenj Gradcu in pozneje tudi v Celovcu je gostovala mednarodna rokodelska razstava *Art@Craft Europe 2012*. V Slovenj Gradcu je potekala mednarodna rokodelska konferenca, kjer so o pomenu rokodelstva in njegovih izzivih v združeni Evropi razpravljali predstavniki šestih držav, v Celovcu pa sta bili okrogla miza in razprava o rokodelstvu v čezmejnem prostoru. V sklopu projekta je bilo v Škofji Loki pripravljeno tudi prvo čezmejno srečanje lesostrugarjev. V skupnem katalogu rokodelskih izdelkov so poleg osnovnih informacij o rokodelcih tudi estetske fotografije njihovih izdelkov, katerih avtorja sta fotografa Tomo Weiss in Tomo Jeseničnik. Na podlagi skupnega grafičnega logotipa so nastali embalaža z enotno grafično podobo, dvojezične informativne kartice, obešanke in nalepke, ob koncu projekta pa še priročnik in filmi, ki javnosti posredujejo znanje o raznovrstnih rokodelskih veščinah. Rezultat projekta so tudi novi rokodelski izdelki, ki se navezujejo na regionalne posebnosti posameznih območij. Številne projektne dejavnosti so pripomogle k vidnejši medijski prisotnosti in predstavitvi rokodelskih veščin, logotip in akronim DUO Kunsthandwerk pa sta postala prepoznavna znaka raznovrstnih rokodelskih dejavnosti v čezmejnem prostoru. Te veščine ohranjajo številni rokodelci/rokodelke, ki so si znanje pridobili v družinah, na šolanjih, tečajih, delavnicah in jih še naprej razvijajo. Ker je projekt med sabo povezal regije, so projektni partnerji tudi po izteku projekta ostali povezani v skupnem Mrežnem čezmejnem rokodelskem centru, ki so ga vsi partnerji vzpostavili v prostorih svojih ustanov v Slovenj Gradcu, v Škofji Loki, v Rogatcu in v Celovcu.

Publikacije v projektu: V sklopu projekta so izšli katalog izbranih rokodelskih izdelkov čezmejnega območja, dvojezični priročnik tradicionalnih rokodelskih obrti, projektni partnerji so pripravili tudi več filmov o rokodelskih dejavnostih. Publikacije in filmi so dostopni na spletni strani.

FLU-LED: Kulturni portal ledinskih in hišnih imen / Kulturportal der Flur- und Hausnamen

Spletna stran: www.ledinskaimena.si; www.flurnamen.at

Trajanje projekta: oktober 2011–marec 2015

V projektu FLU-LED so projektni partnerji v sodelovanju s podizvajalci in s slovenskimi kulturnimi društvi na Koroškem na osnovi skupne metodologije zbrali in dokumentirali stara narečna ledinska in hišna imena v izbranih občinah na Koroškem in v Sloveniji. Projekt so izvajali Slovenska prosvetna zveza in Krščanska kulturna zveza v Celovcu, Razvojna agencija Zgornje Gorenjske in Gornjesavski muzej Jesenice. Na začetku projekta je izšla poenotena metodologija za dokumentiranje narečnih imen in za standardizacijo zemljepisnih imen (*Metode zbiranja hišnih in ledinskih imen*). Publikacija v slovenskem jeziku in z nemškim povzetkom, ki je nastala

s sodelovanjem jezikoslovcev in dialektologov strokovnih institucij – Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik in Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani – olajša načrtno zbiranje in zapisovanje hišnih in ledinskih imen. Za zapisovanje imen na terenu so projektni partnerji organizirali posebna šolanja in študijski tabor o ledinskih imenih v Karavankah v Planini pod Golico.

Jeseni leta 2011 so projektni partnerji v sodelovanju s podizvajalcema – Inštitutom Urban Jarnik in Inštitutom za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU – začeli s sistematičnim zbiranjem in dokumentiranjem ledinskih in hišnih imen v izbranih občinah to- in onstran meje. V veliko podporo pri izvajanju projekta v izbranih občinah na Koroškem (Bekštanj, Šentjakob v Rožu, Bistrica v Rožu, Šmarjeta v Rožu) so jim bila slovenska krajevna kulturna društva, Enotna lista v Bekštanju in Slovensko planinsko društvo Celovec, predvsem pa številni domačini in vneti zbiratelji imen, ki so si prizadevali za čim bolj popolno dokumentacijo imen v svojem domačem kraju. Slovenska ledinska in hišna imena so živa kulturna dediščina, ki je globoko zasidrana v zavesti slovensko in tudi nemško govorečih Korošcev; ta imena so bistven del kulturne in narodne identitete koroških Slovencev.

V Sloveniji je projekt zajemal območje treh gorenjskih občin, Jesenic, Kranjske Gore in Tržiča. Delo je potekalo ločeno po katastrskih občinah. Popise so po terenu izvajali usposobljeni popisovalci, ki so z izbranimi starejšimi domačini po posameznih krajih zbirali hišna in ledinska imena. V zbiranjih je sodelovalo več kot 160 domačinov.

Kot viden projektni rezultat so na avstrijskem Koroškem nastali štirje natisnjeni zemljevidi z zbranimi hišnimi in ledinskimi imeni, ki so vsak po svoje pomemben prispevek k jezikovni in kulturni identiteti prebivalcev posameznih občin. V tesnem sodelovanju s kulturnimi društvi in drugimi ustanovami koroških Slovencev v posameznih občinah so izšli zemljevidi v občini Bekštanj (s standardiziranimi slovenskimi hišnimi in ledinskimi imeni), v občini Šentjakob v Rožu (z narečnimi ledinskimi imeni), v občini Bistrica v Rožu (z narečnimi hišnimi in ledinskimi imeni) in v občini Šmarjeta v Rožu (prav tako z narečnimi hišnimi in ledinskimi imeni). Besedilni del zemljevidov obsega poljudno predstavitev ledinskih in hišnih imen in lokalne kulturne zgodovine. Slovenski partnerji so v sklopu projekta pripravili tri občinske zemljevide ledinskih imen (Jesenice, Kranjska Gora in Tržič). Glede na to, da hišna in ledinska imena uporablja večinoma lokalno prebivalstvo, je bilo to imensko gradivo zbrano in zapisano v narečju. Besedilni del zemljevidov obsega poljudno predstavitev ledinskih imen, za zahtevnejše bralce pa tudi narečnih posebnosti v določeni občini in motivacijsko analizo imen, tj. razlago mogočih vzgibov za nastanek ledinskih imen, podprto s konkretnimi primeri z območja na zemljevidu.

V sklopu projekta je bil vzpostavljen tudi Kulturni portal slovenskih ledinskih in hišnih imen, ki v podatkovni bazi hrani strokovno preverjena ledinska in hišna imena. Bistveno načelo portala je interaktivnost, kar pomeni, da upravičeni uporabniki lahko vnašajo nova hišna in ledinska imena z ustreznimi informacijami in multimedijskimi datotekami, ki jih zainteresirani

uporabniki lahko uporabljajo za zasebne, kulturne, turistične in znanstvenoraziskovalne namene. Zemljevidi ter na njih zapisani podatki so dostopni tudi na spletni strani in so na razpolago vsem, ki jih zanimajo domača slovenska imena na Koroškem. S portalom in na njem zbranimi podatki je postavljena dobra osnova za nadaljnje dokumentiranje imen tudi v drugih občinah. Natisnjeni zemljevidi so pomemben prispevek k ohranitvi imenske kulturne dediščine, spletni kulturni portal pa bistveno prispeva k najširši promociji te pomembne dediščine. Dokumentacija imen je pomembna tudi za razumevanje gospodarskega in družbenozgodovinskega razvoja tega območja.

Publikacije v projektu: V projektu so izšli poenotena metodologija za zapisovanje ledinskih in hišnih imen in sedem zemljevidov; tako metodologija kot zemljevidi so dostopni na spletni strani.

MINDOC: Manjšinski informacijski in dokumentacijski center – online arhivski sistem / Minderheiten Informations und Dokumentationszentrum – Online Archivsystem

Spletna stran: www.mindoc.eu

Trajanje projekta: oktober 2010–september 2013

Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani in Slovenski znanstveni inštitut v Celovcu sta v projektu MINDOC digitalizirala časopisne članke in druge publikacije o slovenski manjšini na Koroškem. Od druge polovice 19. stoletja naprej so na Koroškem (večinoma neprekinjeno) izhajali časopisi, tedniki in druga periodika v slovenskem jeziku. Časopisi, kot na primer *Mir*, *Koroški Slovenec*, *Koroška domovina / Kärntner Heimat*, *Kronika*, *Naš tednik*, *Slovenski vestnik*, *Kladivo*, *Novice* itn. so desetletja vplivali na življenje slovenske etnične skupnosti na južnem Koroškem in pozneje tudi na razvoj celotne obmejne regije ob jugoslovansko/slovensko-avstrijski meji.

V sklopu projekta so digitalizirali več kot 200.000 strani iz časopisov in drugih publikacij. S programom OCR so prebrali več kot 70.000 člankov in jih bibliografsko obdelali. Izbranih 2.000 ključnih člankov so dodatno opremili s povzetki v slovenskem in nemškem jeziku.

Najmanjša enota v podatkovni bazi Mindoc nista stran oziroma posamezna številka publikacije, temveč članek z besedilom v formatu HTML, zato je uporabnikom v enem postopku omogočeno iskanje članka v vseh letnikih v podatkovni bazi. Rezultat iskanja je torej članek oziroma več člankov, tako faksimile kakor tudi tipkano besedilo, obenem pa je v rezultatih iskanja tudi povezava na številko publikacije v formatu PDF, v kateri je bil članek objavljen. Ker se je v desetletjih spreminjalo pisanje imen oseb in krajev, je mogoče za iskanje člankov v besedilu vključiti tudi spisek sinonimov, ki deluje v ozadju procesa iskanja. Projekt MINDOC zato ni zgolj preprost projekt digitalizacije člankov.

Rezultati projekta pomembno prispevajo k objektivnejšemu obravnavanju zgodovine v občutljivem obmejnem prostoru, zlasti ker je bistveno izboljšán dostop do posameznih publikacij in arhivskega gradiva pripomogel tudi k postopnemu opuščanju starih predsodkov oziroma k boljšemu vpogledu v razvoj obmejne regije.

Sosed/Nachbar

Spletna stran: <http://sosed-nachbar.eu/>

Trajanje projekta: junij 2009–december 2012

Sosed/Nachbar je bil čezmejni projekt Gorenjskega Glasa Kranj in Radia dva iz Celovca. Namen projekta je bilo spoznavanje in povezovanje ljudi z Gorenjskega in Koroškega. Projekt je bil večjezičen in večkulturen in je povezal slovensko in nemško govoreče prebivalce na obeh straneh slovensko-avstrijske meje. Glavni cilj projekta je bil pretok informacij v poljudni, razumljivi obliki, kar je pripomoglo k medsebojnemu spoznavanju in odpravljanju kulturnih in jezikovnih mej. Glavni projektni aktivnosti sta bili spletni portal z raznolikimi informacijami o Koroški in Gorenjski v slovenskem in nemškem jeziku ter izdajanje skupnega trimesečnega časopisa v dveh jezikovnih različicah, ki je poročal o dejavnostih, dogodkih in prireditvah na obeh straneh meje. Na Koroškem je časopis izhajal kot priloga tednika *Woche*. Projekt je s pretokom informacij povezal številne ljudi in ustanove ter pripomogel k spoznavanju pe- stre in vsestranske ponudbe krajev na obeh straneh meje.

REG-KULT: Žive vezi / Vitaler Kulturkontakt

Spletna stran: www.reg-kult.si

Trajanje projekta: junij 2014–marec 2015

Občina Prevalje je skupaj s projektnimi partnerji Krščansko kulturno zvezo, Sodalitas - Katoliškim domom prosvete, Društvom Kulturni dom Pliberk, Mohorjevo družbo iz Celovca, Koroško osrednjo knjižnico dr. Franca Sušnika in Koroškim pokrajinskim muzejem izvedla projekt REG-KULT: Žive vezi. Cilji projekta so bili ustvarjanje enotnega kulturnega prostora v enoviti koroški regiji, povezovanje koroških kulturnih ustvarjalcev s poudarkom na trajnostnem razvoju kulturnega ustvarjanja mladih in spodbujanje sodelovanja med umetniki z obeh strani Koroške za razvoj kulturnega turizma. Kulturna dediščina s svojo raznovrstnostjo in kakovostjo predstavlja pomemben družbeni, gospodarski, vzgojni in izobraževalni potencial, ki se lahko izkoristi za dosego regionalno in prostorsko uravnoteženega trajnostnega razvoja. Vsebinsko je projekt naslonjen na preplet kulturne raznovrstnosti in kulturne odličnosti posameznih okolij s poudarkom na skupni zgodovini.

Kulturni turizem v obeh mejnih koroških regijah, Koroški in Spodnji Koroški, razvijajo društva in strokovne inštitucije.

Vendar pa je čezmejnega sodelovanja malo, čezmejno območje pa je turistično slabo prepoznavno, tako v sami regiji kot zunaj nje. V desetmesečnem projektu so projektni partnerji javnosti, javnim ustanovam in ostalim inštitucijam v mejnih koroških regijah predstavili 30 različnih dogodkov, izdelali deset različnih publikacij, pripravili so vsebine in postavili pet stalnih razstav na Prevaljah, Tinjah in Pliberku, izvedli so investicijo v skupni prostor za deponiranje slik in rekvizitov v celovški Mohorjevi, izdelali so celostno grafično podobo projekta, e-aplikacijo, izvedli enotedensko kiparsko delavnico in izdelali poslovni načrt za skupni čezmejni zavod. Publikacije in zbirke v projektu: V sklopu projekta REG-KULT so nastale stalne zbirke *Zgodovina Prevalj*, *Bralna značka*, *Rastoča knjiga občine Prevalje*, *Zgodovina Sodalitas - Katoliškega doma v Tinjah*, *Zgodovina Me- stne občine Pliberk* ter zameetek *e-Biografskega leksikona Koroške žive vezi*. Nastali so zborniki *Blaž Mavrel, koroški bukovnik*, *Franjo Golob, koroški umetnik* (Občina Prevalje), *Ožbalt Ilaunig* (KKZ Celovec) in *Janez Petjak* (Kulturni dom Pliberk), pa tudi dragocen katalog *Žive vezi – Rastoča knjiga Koroške* vseh nastalih stalnih zbirk in drugih dejavnosti.

Geopark Karavanke / Geopark Karawanken

Spletna stran: www.geopark-karawanken.at

Trajanje projekta: september 2010–junij 2014

Na območju med Peco in Košuto leži Geopark Karavanke, zasnovan za varovanje, interpretacijo, promocijo in trženje geološke dediščine na geografsko zaključenem območju. Nahaja se na geološko pestrem območju z izjemno geološko dediščino med Alpami in Dinaridi. Čez območje Geoparka Karavanke poteka Periadriatska prelomna cona, kjer se spektakularno stikajo različne kamnine Evrazijske in Afriške tektonske plošče. Raznovrstne kamnine in druge ostanke pestrega vulkanskega delovanja iz oligocena najdemo na Smrekovškem pogorju. Na predvidenem območju Geoparka so številna nahajališča rudnih mineralov in tudi nekaterih redkih mineralov, ostankov fosilov. V Potočki zijalki na pobočju Olševe so tudi paleolitski (kamenodobni) ostanki zgodnjih prebivalcev tega območja. Zaradi živahne prelomne in narivne tektonike in erozij ob dvigu Savinjskih Alp in Karavank se je razvil svojevrsten in zanimiv relief. Čudoviti gozdovi, gorski pašniki in skalovja so življenjski prostor številnih posebnih rastlin in živali. Ob številnih geoloških posebnostih in pestri naravni dediščini je na tem območju tudi bogata arheološka, zgodovinska, tehnična in kulturna dediščina.

Površina geoparka Karavanke je 1.067 kvadratnih kilometrov, naseljuje ga okrog 53.000 prebivalcev. Partnerske občine v projektu so Železna Kapla/Bad Eisenkappel, Sele/Zell, Pliberk/Bleiburg, Bistrica pri Pliberku/Feistritz ob Bleiburg, Žitara vas/Sittersdorf, Galicija/Gallizien, Globasnica/Globasnitz, Suha/Neuhaus, Lavamünd (Labot), Črna na Koroškem, Mežica, Prevalje, Ravne na Koroškem in Dravograd.

Leta 2000 je bila pod okriljem Unesca ustanovljena Evropska mreža geoparkov (European Geopark Network – EGN), ki združuje že 32 geoparkov z evropsko pomembno geološko dediščino. Delovanje v okviru Evropske in Svetovne mreže geoparkov spodbuja razvoj mreže in kohezijo. Marca 2013 je Geopark Karavanke postal del Evropske (EGN) in Globalne (GGN) mreže geoparkov pod okriljem Unesca. Članstvo v evropski mreži Geoparkov pomeni tudi vključitev v svetovno Unescovo mrežo Geoparkov. Temeljni cilji EGN so varovanje in promocija geološke dediščine, povezovanje evropskih držav pri izmenjavi dobrih praks, informacij in izkušenj z varstvom geološke dediščine ter promocija celovitega pristopa k varstvu narave.

S krepitvijo podobe geoparka in razvojem geoturizma prevzema območje geoparka aktivno vlogo v gospodarskem razvoju posameznih krajev in občin ter vpliv na družbeni, gospodarski in kulturni razvoj območja. V sklopu projekta

so partnerji razvili široko turistično ponudbo, ki k njim vabi obiskovalce v vseh štirih letnih časih in ob vseh vremenskih razmerah. Turistična ponudba obsega od športno-rekreacijskih do izobraževalnih in kulturnih dejavnosti vse tja do zgodovinske, tehnične, kulturne, umetniške ter snovne in nesnovne dediščine. Projektni partnerji so obstoječo turistično ponudbo dopolnili z novimi vsebinami in novo infrastrukturo, nastala sta dva informacijska centra, eden v Mežici, drugi pa v Železni Kapli/Bad Eisenkappel, ki celotno območje predstavljata z zanimivimi didaktičnimi vsebinami, v Muzeju Ravne na Koroškem, ki deluje v sklopu Koroškega pokrajinskega muzeja, pa so postavili pregledno razstavo o naravnih danostih za razvoj industrije. V sklopu projekta je nastala tudi široka mreža čezmejnega sodelovanja na različnih ravneh, na primer med vrtci in šolami, med gospodarskimi, kulturnimi in političnimi ter strokovnimi strukturami.

Čezmejni projekti z etnološko vsebino med Slovenijo in Italijo

ZBORZBIRK: Kulturna dediščina v zbirkah med Alpami in Krasom / L'eredità culturale nelle collezioni fra Alpi e Carso

Spletna stran: <http://zborzbirk.zrc-sazu.si>

Trajanje projekta: oktober 2012–marec 2015

Projekt ZborZbirk so izvajali Raziskovalna postaja ZRC SAZU Nova Gorica (vodilni partner), Univerza v Vidmu, Goriški muzej Kromberk - Nova Gorica, Občina Kobarid, Občina Brda, Občina Kanal ob Soči, Gornjesavski muzej Jesenice, Občina Bardo, Občina Tipana, Občina Podbonesec in Inštitut za slovensko kulturo / Istituto per la cultura slovena. Namen projekta ZborZbirk je bil strokovno obdelati, ovrednotiti in promovirati zbirke kulturne dediščine, ki so jih v preteklosti ustvarili domačini. Te zbirke so posebna kulturna dragocenost krajev v Kanalski dolini, Reziji, Nadiških in Terskih dolinah na italijanski ter v Gornjesavski dolini, na Tolminskem, Kambreškem, Ligu in v Brdih na slovenski strani. Med njimi je nekaj lokalnih muzejskih zbirk, večinoma pa gre za zbirke, ki jih zbiralci hranijo na svojih domovih. Predmeti, fotografije in listine v zbirkah pričajo o načinu življenja prebivalcev teh krajev, tj. o gospodarskih dejavnostih, od poljedelstva in živinoreje do gozdnega gospodarstva, o prehrani, prometu, obrti in trgovini, sezonstvu in izseljenstvu, družbenih odnosih in zgodovinah družin, šegah družinskega in letnega kroga, vaških praznikih, glasbi, umetnosti, verovanju itn. Skoraj vse zbirke vsebujejo tudi predmete iz prve in druge svetovne vojne.

Ohranjeni predmeti, fotografije in listine so dokumentirani, fotografirani in skenirani, zbrani so podatki o njihovi izdelavi in uporabi, zapisana in videodokumentirana so pričevanja o predmetih, zbrano je pripovedno izročilo o krajih, kjer se zbirke nahajajo, izbrane pripovedi pa so transkribirane in

dialektološko predstavljene. Arhivsko avdiovizualno gradivo iz Kanalske doline, Rezije, Terskih in Nadiških dolin je presneto in preneseno na digitalne nosilce. Tako so poleg predmetov prišli v ospredje tudi narečni nazivi in zgodbe o predmetih, ki so dialektološko obdelane in postavljene v širši kontekst. Predstavljene so na videoposnetkih, v knjižnem vodniku, na zloženkah, plakatih, označevalnih tablah, v strokovnem zborniku in na spletni strani. S projektom je bila vzpostavljena mreža zbirk, ki ostaja odprta za vključevanje novih zbirk in zbiralcev in za njihovo nadaljnjo promocijo. Projekt, ki si je prizadeval spodbuditi razvoj kulturnega in izobraževalnega turizma, z ovrednotenjem, ureditvijo in predstavitvijo zbirk ter s prenovo in popravilom objektov za zbirke in za turistične informacijske točke omogoča izrabo doslej neznanega turističnega potenciala teh krajev.

Projektne aktivnosti so prispevale k poglobljenemu poznavanju kulturnih značilnosti in jezikovne raznolikosti v obmejnem območju. Sodelovanje pri projektu pa je spodbujalo tudi medsebojno sodelovanje prebivalcev obmejnih krajev.

Spletne zbirke in publikacije, ki so nastale v projektu, so dostopne na spletni strani.

JezikLingua: Večjezičnost kot bogastvo in vrednota čezmejnega slovensko-italijanskega območja / Plurilinguismo quale ricchezza e valore dell'area transfrontaliera italo-slovena

Spletna stran: www.jezik-lingua.eu

Trajanje projekta: februar 2010–december 2013

Projekt so izvajali Ciljno začasno združenje »Jezik - Lingua« (vodilni partner), Associazione degli appartenenti alla Comunità Nazionale Italiana – Unione Italiana (Društvo pri-

padnikov italijanske narodne skupnosti – Italijanska zveza), Centro Italiano di Promozione, Cultura, Formazione e Sviluppo »Carlo Combi« (Promocijsko, kulturno, izobraževalno in razvojno italijansko središče »Carlo Combi«), Centro studi Jacques Maritain (Študijski center Jacques Maritain), Comunità Autogestita Costiera della Nazionalità Italiana Capodistria – CAN Costiera (Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti – OSSIN), Consorzio Universitario Del Friuli (Univerzitetni konzorcij Furlanije), Comunità Autogestita della Nazionalità Italiana di Capodistria – CAN Capodistria (Samoupravna skupnost italijanske narodnosti Koper – SSIN Koper), Osrednja knjižnica »Srečko Vilhar«, Università degli Studi di Trieste – Dipartimento di letterature straniere, comparatistica e studi culturali (Univerza v Trstu – Oddelek za tuje književnosti, primerjalno književnost in kulturne študije), Università degli Studi di Udine – Centro Internazionale sul Plurilinguismo (Univerza v Vidmu – Mednarodni center za večjezičnost), Università Cà Foscari – Venezia (Univerza Cà Foscari – Benetke) in Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije Koper (Università del Litorale, Facoltà di studi umanistici di Capodistria).

Projekt JezikLingua je izraz večletnega učinkovitega sodelovanja slovenske narodne skupnosti v Italiji z italijansko narodno skupnostjo v Sloveniji. S sredstvi evropskih programov sta obe manjšini uresničili številne pomembne projekte, ki so obogatili kulturno in družbeno ponudbo širšega čezmejnega prostora. V skladu z Lizbonsko in Göteborgsko strategijo ter nacionalnimi in regionalnimi politikami so bili glavni cilji projekta promocija in širitev rabe italijanskega oziroma slovenskega jezika ter boljše poznavanje kulture in tradicije prek dragocenih danostih ozemlja, na katerem poleg večinskega prebivalstva živita tudi dve manjšini – v Sloveniji italijanska in v Italiji slovenska. Projektne dejavnosti so obsegale jezikovne storitve (spletna jezikovna svetovalnica, jezikovni tečaji in delavnice), didaktične in raziskovalne dejavnosti (tehnično-znanstvene in didaktične publikacije) ter vzpostavitve virtualnega muzeja Multimedijško okno SMO v prostorih Slovenskega kulturnega centra v Špetru.

Projekt JezikLingua je ovrednotil tudi bogato kulturno in literarno dediščino ter tradicijo obeh prostorov in jo predstavil mlajšim generacijam in širšemu krogu prebivalstva na čezmejnem območju. V ta namen so bili ponatisnjeni knjižni fondovi v Italiji, potekali pa so katalogizacija in ustrezna predstavitev dragocenih knjižnih fondov v Sloveniji ter prevajanje li-

terarne produkcije Slovencev v Italiji in Italijanov v Sloveniji. Informacije o številnih projektih dejavnostih in publikacijah so dostopne na spletni strani.

EDUKA: Vzgajati k različnosti / Educare alla diversità

Spletna stran: www.eduka-itaslo.eu

Trajanje projekta: oktober 2011–april 2015

Projekt EDUKA je bil namenjen promociji medkulturnih vrednot kot temeljev oblikovanja in razvijanja odnosov v večetnični in večjezikovni družbi. Cilj projekta EDUKA je bilo ustvariti znanje in orodja (didaktično in informativno gradivo, priročnike, publikacije, igre itn.) za vzgajanje k različnosti in medkulturnosti v šolskem in univerzitetnem okolju ter jih posredovati predvsem mladim in učnemu kadru na vseh stopnjah izobraževanja. V ta namen so sodelovale šole na vseh ravneh, raziskovalne ustanove in univerze, javne uprave in ustanove, ki delujejo na področju medkulturne vzgoje, ter organizacije tradicionalnih in novih etničnih manjšin. Projekt so izvajali Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu, Provincia di Ravenna, Univerza na Primorskem – Fakulteta za humanistične študije, Università degli Studi di Trieste, Università Ca' Foscari Venezia, Università degli Studi di Udine – Centro Internazionale sul Plurilinguismo, Società Filologica Friulana – Società Filologiche Furlane, Italijanska zveza – Unione Italiana in Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti – Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije. V sklopu projekta so potekale številne izobraževalne, informativne, promocijske in raziskovalne dejavnosti, projekt je oblikoval, objavil in javno predstavil tudi raznoliko gradivo o medkulturni vzgoji, ki je v celoti dosegljivo na spletni strani projekta. Gradivo je še posebej namenjeno šolajoči se mladini vseh starosti, učiteljem in profesorjem bodisi šol različnih stopenj in vrst bodisi univerz ter raziskovalcem in strokovnjakom, ki preučujejo medkulturnost v izobraževanju in sploh v sodobni družbi. Gradiva so oblikovali raziskovalci partnerskih univerz in raziskovalnih inštitutov v sodelovanju z učitelji in profesorji izbranih šol iz Slovenije in Italije. Gradiva so v slovenskem in italijanskem jeziku, v nekaterih primerih tudi v furlanščini in angleščini.

Čezmejni projekti z etnološko vsebino med Slovenijo in Madžarsko

Doživetje prostora: A megélt táj – Sense of place (SOP)

Projektna zloženka: <http://www.pomurski-muzej.si/muzej/projekti/dozivetje-prostora/zlozenka-sense-of-place.pdf>

Trajanje projekta: avgust 2009–julij 2012

V čezmejnem projektu Doživetje prostora / A megelt táj / Sense of Place so sodelovali Pokrajinski muzej Murska Sobotna in Muzej - Galerija Lendava na slovenski strani, na madžarski pa Direkcija muzejev Železne županije, Savaria muzej iz Szombathelya in Muzej Avgusta Pavla v Monoštru. Vsebina projekta je bila vezana na območje, ki ga naseljujeta madžarska narodna skupnost v Sloveniji in slovenska narodna

skupnost na Madžarskem. Projekt je svojo vsebino gradil na komunikaciji med pripadniki obeh narodnih skupnosti z obema narodom in med seboj. Osrednja ciljna skupina projekta so bili otroci (od 6 do 15 let) kot nosilci prihodnjega medkulturnega dialoga.

Cilj projekta je bil oblikovanje posebnega muzejskega pedagoškega programa, ki se bo izvajal v sodelujočih muzejih. Program je ponujal učenje obeh knjižnih jezikov (madžarskega in slovenskega) in dveh narečij (porabske slovenščine in hetiške madžarščine), katerih izhodišče je kulturna dediščina. Posebnost dopolnilnega izobraževalnega programa so učni pripomočki, in sicer poseben interaktivni računalniški program, ilustriran delovni zvezek in igra Spomin, ki tematsko črpajo iz kulturne dediščine območja projekta. Narejeni so v obeh knjižnih jezikih ter z narečnimi izrazi za posamezne predmete in pojme kulturne dediščine.

Pedagoški program je bil zasnovan tako, da otroci prek igre spoznavajo jezik in kulturno dediščino drugih. Pilotsko je bil izveden skupni poletni tabor, na katerem so se otroci iz Slovenije in Madžarske družili, spoznavali in ob igri tudi učili, tema tabora pa je bila kulturna dediščina prostora. Za pedagoge, učitelje in mentorje, ki so se želeli vključiti v program, sta potekali dve delavnici o muzejski pedagogiki in muzeologiji. Poleg pedagoškega dela je bil v projektu poudarjeno tudi raziskovanje. Vsak od treh muzejev je raziskoval kulturno dediščino območja, na katerem deluje, in je njene najpomembnejše oziroma najbolj povedne elemente prenesel v pedagoški program in konkretne učne pripomočke. Učni pripomočki projekta Doživetja prostora so dobili madžarsko državno priznanje.

Edini slovenski muzej na Madžarskem, Muzej Avgusta Pavla v Monoštru, je v sklopu projekta dobil prizidek. Prizidek v velikosti 82 kvadratnih metrov omogoča neoviran dostop do prostorov za izvajanje muzejskopedagoškega dela tudi invalidnim osebam. Z adaptacijo pritličja je muzej pridobil večji prostor za delavnice in stalno razstavno zbirko Življenje Slovencev v Porabju. Muzejskopedagoški program se je izvajal v muzejih v Monoštru, Szombathelyu, Lendavi in Murski Soboti, ponujal pa je učenje obeh knjižnih jezikov in narečij. Publikacije v projektu: Ob zaključni konferenci je izšel dvojezični priročnik za mentorje *Doživetje prostora / Sense of place / A megélt táj : otoci – nosilci medkulturnega dialoga / gyerekek – a kultúrák közötti párbeszéd közvetítői*.

Sosed k sosedu / Szomszéd a szomszédhoz

Spletna stran: www.szlovenvidek.hu

Trajanje projekta: avgust 2009–junij 2012

Cilj projekta Sosed k sosedu – Porabje in Goričko, povezana v kulturi je bilo čezmejno sodelovanje projektnih partnerjev na območju Pomurja in Porabja, ki je pripomoglo k večji prepoznavnosti območja, k ohranjanju naravne in kulturne dediščine tega prostora in k obujanju šeg in navad, spozna-

vanju kultur in vključevanju digitalne medijske tehnologije v ohranjanje tradicije prostora. S projektnimi dejavnostmi so partnerji povezovali goričke in porabske otroke, osnovnošolce in starejše, ki so sodelovali na številnih delavnicah, tako kulinaricnih kot rokodelskih. Območje in njegovo lepoto so prikazali v filmu, organizirali pa so tudi filmske večere in filmski festival, ki je opozoril na ohranjanje dediščine skupnega prostora. V sklopu projekta so spodbujali tudi rabo obeh slovenskih narečij – porabskega in prekmurskega. Projekt so izvajali Razvojna agencija Slovenska krajina, Center za zdravje in razvoj Murska Sobota, Občina Gornji Senik, Občina Dolnji Senik, Državna slovenska samouprava in Javni zavod Krajinski park Goričko. Razvojno agencijo Slovenska krajina je leta 2006 ustanovila Zveza Slovencev na Madžarskem. Agencija si kot neprofitna organizacija prizadeva za kulturni, turistični in gospodarski razvoj slovenskega Porabja, območja, kjer živi slovenska manjšina na Madžarskem. Skrbi za prijavo evropskih projektov s ciljem, da iz evropskih in državnih skladov pridobi finančna sredstva za razvoj gospodarstva, kmetijstva in turizma.

Pomemben del projekta Sosed k sosedu je bila obnova infrastrukture, ki odslej omogoča izvajanje kulturnih in turističnih dejavnosti. Na Goričkem so obnovili značilno prekmursko hišo, tj. staro panonsko Magdino hišo v Filovcih, in v njej uredili stalno razstavo o ljudskem stavbarstvu in kulturni dediščini. V Porabju je nastala Hiša rokodelstva v Andovcih, ki je tudi prostor za kulturne prireditve, rokodelske delavnice in razstavni prostor ter omogoča oživitvev in ohranitev kulturne dediščine, lokalnih šeg in navad in tradicionalnega rokodelstva v tem delu Porabja. Občina Dolnji Senik je kupila in obnovila kolarjevo hišo in v njej uredila muzej kolarstva. V Gornjem Seniku so obnovili kulturni dom, ki ima zdaj primerne prostore za kulturne prireditve, in odprli Kúharjevo spominsko hišo s t. i. Slovensko zbirko. V stavbi nekdanjega župnišča na Gornjem Seniku si je zdaj mogoče ogledati rekonstruirani urad, spalnico in obedovalnico Janoša Kúharja. V posebnih vitrinah so prikazani cerkvenozgodovinski dokumenti in predmeti iz porabskih župnišč. V čitalnici so raziskovalcem na voljo dokumenti župniškega arhiva in knjižnica nekdanjega župnišča. Na obeh straneh meje so organizirali Dneve filma in kulture, festivale kratkih filmov z interpretacijo naravne in kulturne dediščine Pomurja in Porabja.

V sklopu projekta so posneli etnološki film o rokodelskih obrteh in domačih opravilih ter dokumentarno-promocijski film o projektnih dejavnostih. Izšla je tudi knjižica o tradicionalni peki kruha na območju Pomurja in Porabja *Ko zadiši po kruhu*. Posebna ciljna skupina projekta so bili otroci, ki so skupaj sestavili otroški kulinaricni slovarček in ves čas uporabljali slovenski jezik, kar je bilo izrazitega pomena za slovensko manjšino na Madžarskem.

Publikacije: <http://czt.si/files/tradpekakruhaweb.pdf>, <http://czt.si/files/kulinaricnislovarotrokweb.pdf>, <http://czt.si/sosed-k-sosedu---promocijsko-dokumentarni-film.aspx>

Rokodelska akademija & Rokodelska akademija 2 / Kézműves Akadémia & Kézműves Akadémia 2

Spletna stran: www.rokodelska-akademija.si

Trajanje projekta: julij 2009–junij 2012 (Rokodelska akademija); julij 2011–julij 2014 (Rokodelska akademija 2)

V projektu so sodelovali občina Veržej, Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje, Hegypásztor Kör, Javni zavod Krajinski park Goričko, Pokrajinski muzej Murska Sobotna, Pomelaj, zadruga za razvoj podeželja, Prleška razvojna agencija, Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum, Zala Megyei Népművészeti Egyesület in Zavod Marianum Veržej - Center DUO.

Cilj projekta je bil najprej ustvarjanje priložnosti za dodaten zaslužek za mlade, kar spodbuja gospodarsko rast v regiji, hkrati pa je projekt z vrnitvijo h koreninam obrtnih dejavnosti ohranjal bogato kulturno dediščino na Madžarskem in v Sloveniji. Projekt je deloval po načelu »od spodaj navzgor«, v njem pa so se mrežili rokodelci, lokalni prebivalci, različne družbene skupine ter izobraževalne in kulturne organizacije. Omogočal je neoviran mednarodni pretok znanja in izkušenj v obrtih, in to prek različnih dejavnosti in skupnega oblikovanja izobraževalnih programov.

Eden od posebnih ciljev projekta je bil ohranitev madžarske in slovenske tradicionalne obrti in kulturne dediščine z digitalizacijo. Zato so snemali izobraževalne videoposnetke, v katerih rokodelci/rokodelka prikaže, pojasni in interpretira celoten postopek izdelovanja rokodelskih izdelkov, od priprave materiala do njegove uporabnosti in funkcionalnosti. Ti izobraževalni filmi se v Rokodelski akademiji uporabljajo tudi za prenos znanja o izdelavi rokodelskih izdelkov in so zato ključni del izobraževalnega cilja projekta.

Splošni čezmejni cilji projekta so bili podobni kot v projektu DUO Kunsthandwerk, in sicer ovrednotenje in nadgradnja stanja in priložnosti rokodelstva in domače obrti, ohranjanje, revitalizacija in razvoj rokodelstva in domačih obrti za povečanje privlačnosti čezmejnega območja, razvoj novih rokodelskih izdelkov na čezmejnem območju, oblikovanje novih in nadgradnja obstoječih programov izobraževanja in usposabljanja na področju rokodelstva v obeh državah, izvajanje programov rokodelskih izobraževanja in usposabljanja različnih ciljnih skupin v obeh državah, vključevanje rokodelske dejavnosti v dejavno preživljanje počitnic različnih ciljnih skupin, strokovno povezovanje in sodelovanje partnerjev, rokodelcev, lokalnega okolja, izobraževalnih in kulturnih institucij in strokovnjakov z obeh strani meje ter obveščanje javnosti na obeh straneh meje.

V sklopu projekta je bila vzpostavljena mednarodna Rokodelska akademija v Veržēju, v katero so vključeni slovenski in madžarski rokodelci, v obeh državah so nastali novi uporabni rokodelski izdelki z embalažo in kratkimi spremnimi besedili o rokodelskih izdelkih ter info-stojala z razstavnimi vitrinami in promocijske table za rokodelce, izdelana je bila celostna podoba mednarodne Rokodelske akademije, v obeh

državah so nastali tudi novi dokumentarni in promocijski filmi, postavili pa so še mobilno mednarodno razstavo o rokodelskih poklicih in spletno stran projekta.

S projektom Rokodelska akademija se je utrdila tudi mreža sodelujočih partnerjev, ki se ukvarjajo bodisi z ohranjanjem rokodelskega izročila in veščin bodisi z njihovim razvojem. Razvoj rokodelskih obrti in dejavnosti kot priložnosti za dodatno zaposlitev in preživetje ter iskanje oblikovnih in trženjskih rešitev za rokodelsko panogo se je nadaljevalo v projektu Rokodelska akademija 2, ki je bil nadgradnja prvega projekta Rokodelska akademija. V Rokodelski akademiji 2 so izobraževalne vsebine še dodatno nadgradili in jih naredili dostopnejše širšemu krogu ljudi, rokodelcem pa so omogočili nadgrajevanje znanja in spretnosti.

V sklopu projekta Rokodelska akademija 2 so uredili kamp s pripadajočo infrastrukturo v Veržēju, opremili promocijsko-informacijske centre, ovrednotili in nadgradili izobraževanja in usposabljanja za rokodelske poklice, vključevali rokodelstvo v turistične ponudbe, oblikovali in pilotno izvajali nove izobraževalno-raziskovalne pakete za dejavno preživljanje počitnic različnih ciljnih skupin, izdelali dizajn oblačilnega videza za informatorje in enotnega videza stojnic za promocijo rokodelstva, izvajali promocijske delavnice rokodelstva za obiskovalce in promovirali projekt na sejnih, izdelali mednarodne aplikativne študije o potrebah po ohranjanju, uvajanju in nadaljnjem razvoju rokodelstva v čezmejnem območju ter aplikativno študijo o rokodelskih sejnih na čezmejnem področju, poleg tega pa so tudi povezovali rokodelce, domačine, izobraževalne in kulturne institucije ter strokovnjake za kulturno dediščino.

Publikacije v projektu: Izšel je zbornik projekta *Rokodelska akademija (2009–2012)*, katalog *Stari rokodelci –časni lastniki in upravljalci dediščine in znanja, mladi rokodelci – nosilci rokodelske dediščine*. Pripravili so promocijsko gradivo, izhajalo pa je tudi glasilo projekta, ki je dostopno na spletni strani. V glasilu so javnost obveščali o samem poteku projekta in dogodkih, predvsem pa so želeli doseči večjo turistično prepoznavnost.

FOLK: Folklor brez meja / Folklor határok nélkü

Spletna stran: www.lartis.hu

Trajanje projekta: januar 2012–avgust 2014

Projekt so izvajali LARTIS, ki je bil pristojen za gledališki ples, Keresztury Dezső s sedežem v županiji Zala, pristojen za gledališča, Göcsej Kapuja Bak s plesno skupino Baki Pántlika in Društvo pedagoških delavcev dvojezičnih šol in vrtcev Prekmurja s plesno skupino Nefelejcs, ki je skrbela za plesne tečaje. Glavna cilja projekta sta bila rekonstrukcija in širjenje kulture folklornih plesov v pokrajinah Göcsej in Pomurje. V projektu so rekonstruirali plesne tradicije (v pokrajinah Göcsej in Pomurje), prirejali plesne tečaje, plesne hiše, delavnice, prikaze dobrih praks, gledališke

predstave, nekatere v obliki komornega plesa, plesne igre na velikem odru, del projekta pa je bila tudi sodobna drama. Projektni partnerji so rekonstruirali plesno tradicijo Gőcseja in pokrajine vzdolž Mure, pretežno po zbirkah Karla Horvátha starejšega in Józsefa Vajde. Na obeh območjih so na podlagi rekonstruiranega plesnega gradiva organizirali plesne tečaje, na katerih so se udeleženci učili o lastni plesni tradiciji in tudi plesni tradiciji partnerskega območja. Znanje so poglobljali v plesnih hišah, ki so omogočale praktične

plesne vaje, ciljna skupina pa je bila tudi širša javnosti, ki se je lahko dejavno vključila v spoznavanje plesne dediščine prednikov. Gledališko-glasbene predstave in sodobna drama s poklicnimi igralci, ki so temeljile na glasbeni tradiciji obeh območjih (Gőcsej in Pomurje), so vsebinsko obravnavale tamkajšnje neugodne življenjske razmere.

Rezultate projekta so projektni partnerji objavili v publikaciji in na DVD-ju.

Čezmejni projekti z etnološko vsebino med Slovenijo in Hrvaško (program IPA)

HERITAGE LIVE: Dediščina v živo / Baština uživo

Spletna stran: <http://heritage-live.eu>; <http://www.zrs.upr.si/projekti-51/past/heritage-live-living-lived-revived-cultural-heritage-project-of-training-in-the-field-of-recognition-preservation-and-presentation-of-cultural-heritage-of-the-slovenian-croatian-cross-border-area-1150>

Trajanje projekta: januar 2009–marec 2012

Projekt je usposabljal sodelujoče za prepoznavanje, ohranjanje in predstavitev kulturne dediščine slovensko-hrvaškega območja, izvajali pa so ga Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem, Mestna občina Koper, Občina Piran, Občina Izola, Arhivsko Društvo Slovenije, Filozofska Fakulteta Zagreb, Občina Buje, Občina Lanišče, Občina Umag, Hrvatsko arhivistično društvo in Znanstveno-raziskovalno središče Univerze na Primorskem.

Sodobni pristopi k varstvu in vrednotenju dediščine predvidevajo dosledno uporabo informacijske tehnologije, na čezmejnem območju pa jo za te naloge uporabljajo premalo. Na Slovenskem zamujajo tudi z izobraževanjem o informacijskih orodjih, kar omejuje možnosti ohranjanja in upravljanja kakor tudi oživljanja in predstavitve kulturne dediščine. To še posebej velja za arhivske zbirke, ki v obmejnem območju hranijo zaklade čezmejnega pomena in katerih digitalizacija bi omogočila bistveno boljše in širše dostopnost podatkov.

Osrednja cilja projekta Heritage Live sta bila krepitev znanja ter dvig kakovosti in učinkovitosti prepoznavanja, ohranjanja in predstavitve oblik kulturne dediščine na slovensko-hrvaškem čezmejnem območju. To je projekt uresničeval s formalnimi in neformalnimi oblikami izobraževanja in usposabljanja projektnih partnerjev in ciljnih skupin ter s povečano uporabo informacijskih tehnologij. Na ta način je projekt povečeval kakovost ohranjanja in predstavitve arhivske in muzejske dediščine ter prireditev na projektnem območju, ki temeljijo na kulturnem izročilu. Hkrati je podpiral njihovo kakovostnejše in bolj povezano trženje ter njihovo vključitev v skupno ponudbo območja.

Tradicionalni prazniki so primer žive dediščine, ki je na obeh straneh meje pogosto enaka, torej skupna, vendar doslej še ni bila deležna zadostne strokovne pozornosti. Tako so lokalne

prireditve kljub temu, da temeljijo na kulturnem izročilu, večkrat nedovršene ter razmeroma skromno ohranjajo in oživljajo kulturno dediščino, saj ne odražajo značilnih prvin lokalnega okolja. Organizatorji prireditev so med seboj nepovezani. Posamezne prireditve pripravljajo lokalna kulturna in druga društva, ki so neprofitnega značaja, zato je tudi vložek v organizacijo prilagojen lokalnim virom in znanjem. Kakovostne prireditve pa vendarle obstajajo; predvsem v zadnjem času so se v vitalnejših podeželskih lokalnih skupnostih porodile kakovostnejše prireditve, ki skušajo prvine pristne istrske dediščine predstaviti skladno s sodobnimi razvojnimi priložnostmi in pričakovani obiskovalcev. Ključnega pomena je prenos znanja v prakso z vzpostavitvijo ustreznih programov in oblik izobraževanja, zato pa je potrebno sodelovanje med izobraževalnimi ustanovami, ustanovami za varstvo dediščine, kulturnimi društvi in drugimi uporabniki znanja. Prav tako je ključnega pomena čezmejno sodelovanje, ki edino omogoča dopolnjevanje in prenos sposobnosti za uresničevanje skupnih potreb.

Prebujena kulturna dediščina / Probuđena kulturna baština

Spletna stran: www.ipa-erdody.com

Trajanje projekta: junij 2011–marec 2013

V sklopu projekta Prebujena kulturna dediščina / Probuđena kulturna baština je bilo drugim obnovljenih pet kulturno-zgodovinskih objektov na območju Slovenije in Hrvaške. To sta metliški in črnomaljski grad na slovenski strani ter jaskanska Žitnica, Perivoj Erdődy in cerkev sv. Vida na hrvaški strani. V projektu so sodelovali Grad Jastrebarsko, občina Pisarovina, Klinča Sela in Župa svetega Martina Biskupa s hrvaške strani ter občini Metlika ter Črnomelj s slovenske. Projektni partnerji so se odločili za sodelovanje, da bi natančno preučili zgodovinska razmerja med čezmejnimi območji, ki ga ni delila meja. Zato so izvedli niz dejavnosti, hkrati pa so ozaveštili prebivalstvo o zgodovinskih dogajanjih in premikih rodbine Erdődy.

IGRAJ SE: Naravna in kulturna dediščina skozi igro
/ Prirodna i kulturna baština kroz igru

Spletna stran: www.mladi-sentjur.si/projekt-naravna-in-kulturna-dediscina-skozi-igro-igraj-se.html

Trajanje projekta: januar 2014–junij 2015

Mladinski center Šentjur, ki deluje pod okriljem Razvojne agencije Kozjansko, je v projektu sodeloval s hrvaškima partnerskima organizacijama Mrežo udruga Zagor in Za-

gorsko razvojno agencijo (ZARA). V projektu so skušali odgovoriti na vprašanje, kako izbrati drugačen in inovativen pristop k spoznavanju naravne in kulturne dediščine. Na obeh straneh meje je pri soustvarjanju in oblikovanju 13 didaktičnih izdelkov sodelovalo več kot 30 mladih. Tako so v projektu sestavili štiri različne komplete sestavljanek za otroke in odrasle, dva kompleta igre spomin, dva kompleta igralnih kart, tri komplete namiznih iger in dva kompleta učnih pobarvank. Te igre so podarili šolam, društvom in zavodom, ki jih uporabljajo v vzgoji in izobraževanju.

